

ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.32838/1606-3716/2020.4/45>**Пилипишин П.Б.**

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ІНДИВІДУАЛІЗМ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПРОТЕСТАНТСЬКОЇ ЕТИКИ У ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВОМУ ВЧЕННІ М. ЛЮТЕРА

У статті проведено філософсько-правовий аналіз основних ідей Реформації, представлених найбільшим ідеологом даної доби – Мартіном Лютером. Встановлено, що деякі з цих філософсько-правових ідей є поверненням до середньовічного світогляду (це розуміння свободи волі, трактування людини як грішної істоти, повернення до божественної детермінації, характеристика людини і світу у вигляді двох царств: земного та небесного), інші є запозиченими у гуманістів (ідея особистого зв'язку людини з Богом; розуміння порятунку особистості як те, що залежить саме від її внутрішніх зусиль, а не від виконання обрядів; ідея розвитку самопізнання та самоосвіти), а ще інші лягли в основу розвитку індивідуалізму.

Виявлено філософсько-правові ідеї М. Лютера, які сприяли подальшому розвитку індивідуалізму: запровадження релігійного плюралізму як наслідок толерантного ставлення до інакодумства, індивідуальної неповторності; концепція рівності, яка трактувалась через скасування середньовічного імунітету духовенства; акцент на внутрішній світ людини через звільнення особистості від релігійних традицій та обрядів; важливість самопізнання, самоосвідомості через право трактування Біблії; розкриття релігійної та інтелектуальної свободи як основних складників трудового індивідуалізму; концепція правопорядку, який забезпечується природними законами та підпорядкуванням владі; запровадження відповідальності через двокомпонентність праведності; обґрунтування трудової етики через тему покликання, де покликання людини – це сумління виконання своїх обов'язків; обґрунтування вперше свободи совісті як людського індикатора соціально-правової поведінки.

Обґрунтовано, що, висунувши гасло мирського активізму у вигляді трудової діяльності, відповідального відношення до своєї праці, ставлення до своєї справи як головного земного обов'язку, тим самим Лютер став засновником специфічного виду індивідуалізму – індивідуалізму у вигляді трудової протестантської етики (трудоий індивідуалізм).

Ключові слова: Реформація, свобода, М. Лютер, індивідуалізм, протестантизм, покликання.

Постановка проблеми. Першим ідеологом реформаційного процесу слід вважати Мартіна Лютера, який розвинув своє вчення через критику християнської релігії та її основних догм. Саме лютерани в подальшому стали відстоювати основні філософсько-правові ідеї індивідуалізму. Зокрема, все частіше зверталась увага на недемократичність тогочасних відносин між владою та її громадянами, а також нерівність, яка була викликана нерівним соціальним становищем різних верст населення й існуванням кріпацтва. Інші послідовники протестантської церкви стали звертати увагу не лише на реформацію католицької церкви, але й усього суспільного устрою, форми

правління, значення демократії та її головного представника – народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності людини, її вплив на хід історії, значення у формуванні держави, важливості її внутрішніх якостей під час прийняття рішень та багато інших питань, пов'язаних з індивідуалізмом, ставали предметом наукових досліджень таких учених, як: Н.І. Гибадулла, О.В. Гришук, О.М. Корх, Т.Б. Коваль, Д.І. Луковская, В.І. Овдієнко, О.М. Омельчук, А.В. Петрихин, А.В. Перцев, Л.С. Соловьева, А.В. Скоробогатов, Т.Д. Федорова, В.П. Шаповалов, З.В. Шевченко та ін. Разом із тим їх науковий аналіз не стосувався розкриття

індивідуалізму через історичний аспект, а тим більше не простежується розгляд індивідуалізму, запропонованого у філософії М. Лютера.

Постановка завдання. Мета статті полягає в розкритті підвиду індивідуалізму – трудового, як наслідку історичної рефлексії.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах Реформації особлива роль у розповсюдженні цінностей індивідуалізму належить М. Лютеру, завдяки якому стало можливим укорінення в структурі західноєвропейської культури міцних індивідуалістичних інтенцій. Прагнення подолати лицемірну практику католицизму (відпущення гріхів за гроші) – ось на чому будувалася філософія права Лютера. Він звертає увагу на те, що порятунок залежить не від кількості куплених індульгенцій та не від кількості зроблених особою добрих справ, оскільки все залежить від божественної благодаті [1, с. 67–68]. Вірно стверджує О.М. Прилуцкий, що в основі Реформації М. Лютера слід бачити парадигмальну зміну всього західноєвропейського середньовічного церковного життя; зміну, яка торкнулася релігійних, соціальних, культурних, правових відносин та пронизує західне суспільство [2, с. 6].

Головний висунутий Лютером принцип – це принцип особистої віри, тобто кожен віруючий має право на особисте виправдання перед Богом, і, відповідно, немає необхідності в посередниках, тобто священниках. До Бога немає бути і не може бути ближче духовенство. Не має переваги ніхто з людей над собою подібними, всі стани подібні, духівництво та миряни теж. В умовах Реформації це трактування М. Лютером основоположень християнства фактично було чи не першою раньобуржуазною версією принципу рівноправності [3, с. 330–331]. Найбільш неприйнятним для М. Лютера було твердження про те, що людина знаходить повноту свого суспільного буття через приналежність до станового суспільства. Саме проти цієї тези М. Лютер наводить аргументи в трактаті «Про світську владу»:

- між християнами немає іншої відмінності, крім як відмінності за родом занять;
- служіння влади, як духовної, так і світської слід оцінювати з точки зору їх корисності для «громади»;
- обов'язок бути корисним громаді поширюються як на селян і торговців, так і на дворянство й вищі верстви [4, с. 22–23].

Питання про рівність представників станів у церкві вирішується М. Лютером досить просто: з рівності всіх дітей Божих М. Лютер

робить висновок про рівність всіх станів у церкві [2, с. 107–108]. Разом із тим, будучи абсолютним прихильником тогочасного правопорядку, пізніше, в розпал Селянської війни, М. Лютер, вставши на захист влади, закликав повсталих скласти зброю. «Ваша вимога, – писав він, – направлена на те, щоб зробити всіх людей рівними і перетворити духовне царство Христове в мирське, зовнішнє царство, що неможливо. Бо мирське царство не може стояти без нерівності людей» [5, с. 243]. М. Лютер вважав, що повинна існувати влада як інститут прийняття рішень і покарання злочинців. Причому і в церкві, і в суспільстві вона реалізується на двох рівнях відповідних сфер правового регулювання. Всі члени громади, включаючи і священників, повинні сумлінно виконувати вимоги влади [2, с. 107–108].

Отже, М. Лютер був перший, хто затвердив принцип віри, тим самим піддавши сумніву середньовічний імунітет духовенства. Цим самим Лютер спонукав кожную особистість до пошуку себе, свого внутрішнього світу та вміння «розмовляти» з Богом особисто. Таке вміння передбачало пізнання Бога через самоосвіту та самопізнання. Згодом такий спосіб спровокував до подальшого пізнання не лише в теологічній сфері, але й у всіх інших. Наступний принцип філософсько-правового вчення М. Лютера – принцип рівноправ'я, адже всі люди є дітьми Божими, і ніхто не є ближчим до Бога чи дальшим. Однак цей принцип не отримав свого подальшого розвитку, оскільки на практиці М. Лютер виступав завжди на боці влади, при цьому не розцінюючи її на предмет демократичності.

Програму реформ Мартіна Лютера можна узагальнити однією простою формулою: «Біблія і св. Августин». Усіх людей, за Лютером, можна розділити на дві частини: одних зарахувати до божого царства праведників, а інших – до світського. На думку філософа, якби складався увесь світ зі справжніх християн, то такий інститут, як держава, був непотрібний та некорисний. Оскільки в меншості – праведники, тому Бог для того, щоб люди не могли здійснювати зло, жили з миром і любов'ю, створив два царства і два правління – духовне і світське, підкоривши людей мечу і закону. Світське правління має закони, що не розповсюджуються на внутрішній, духовний світ людини, але поширюють свою дію на тіло і майно людини [6, с. 69–70]. Такий поворот у бік внутрішнього світу людини вніс цілком нові можливості для усвідомлення суті соціальної дійсності. З одного боку, християнин не повинен бути під-

леглим, навіть церкві, але, з іншого боку, людина водночас відповідальна перед всіма і покликана служити людям своїм праведним життям, істина якого перебуває у «внутрішній людині» [7, с. 54].

З точки зору М. Лютера мирський порядок забезпечується через внутрішню релігійність віруючих та можливість ними вести істинно християнський спосіб життя. Дієвість цього порядку забезпечується завдяки опорі установ світської влади (монарха, законів) на природне, а не на божественне право. У кінцевому підсумку, природне право, будучи похідним від волі божої, тим не менш представляє собою якісно інший феномен, ніж право божественне. За М. Лютером, свобода душі, область віри, внутрішній світ людини знаходяться поза юрисдикцією держави, за межами дії її законів. Дуже важливим для розуміння теоретичного значення концепції держави М. Лютера є те, що слід керуватися зумовленими людським розумом реальними інтересами, практичною доцільністю у сфері природного права, в межах мирських відносин світської влади [3, с. 331]. Природне право, як вважав М. Лютер, є основою порядку в державі, основою законодавства. У світській державі, на його думку, необхідні хороші та справедливі закони, але вони не зможуть забезпечити в державі справедливість, якщо князь не буде керуватися зумовленими людським розумом реальними інтересами. Тому князь має застосовувати закон раціонально, тобто повинен його поважати, бути законознавцем [6, с. 69–70].

Таким чином, Лютер мав свої погляди про роль людини в суспільстві, а саме такі:

1. Свобода християнина стосується тільки питань віри, натомість у повсякденному житті він має коритися владі. Мета держави – стримування зла, властивого природі людини. Методи стримування зла – насильство.

2. Віддавав перевагу монархічній формі правління та верховенству держави. Церква повинна підкорятися світським законам.

3. Стверджував, що держава не повинна втручатися в питання віри, щоб не переслідувати інакодумців [8, с. 50–51].

Отже, філософсько-правові погляди М. Лютера на державно-владні відносини, значення права в житті людини, досягнення правопорядку – це фактичне повернення до середньовічної концепції. Його пряма вказівка на важливість августинівського бачення світопорядку є цьому підтвердженням. У цьому напрямі М. Лютер майже не розвивав своє філософсько-правове вчення, а тому вважав монархією ідеальною формою правління,

ставив на п'єдестал монарха чи князя і не оцінював реальні політико-правові відносини через призму демократичності, рівноправності та свободи. Наслідуючи Августина, він також говорить про двокомпонентність людської природи, вказуючи на її грішність та про два царства: земне та Боже. Сферою земного царства є світські закони, влада, які покликані захищати віруючих від грішників. М. Лютер вважав, що добрі справи залежать від віри, тим самим повністю знецінивши значення волі під час прийняття рішення людиною.

Основоположник німецького протестантизму Мартін Лютер був переконаний, що «навіть якби людина не думала, не говорила або не здійснювала нічого поганого (що, однак, із часів гріхопадіння наших прабатьків неможливо в цьому житті), то її природа й особистість тим не менш грішні, тобто цілком і повністю перевернуті в очах Божих первородним гріхом, як духовною проказою. І за рахунок цього збочення і через гріхопадіння першої людини природа особистості звинувачується і засуджується Законом Божим, так що ми за своєю природою є дітьми гніву, смерті й прокляття – до тих пір, поки не позбавляємося від них чеснотою Христовою» [9]. За М. Лютером, земний світ переповнений гріхом та стражданнями, спасіння від яких потрібно шукати в Богові. Держава позначена гріхом, оскільки є також знаряддям земного світу. Людина повинна терпіти, підкорятися і визнавати мирську несправедливість, тому що її неможливо викоринити. Він у своєму філософсько-правовому вченні не залишив релігійного підґрунтя, а навпаки, підкреслив почуття вини й гріх, а з ними і всю немічність людини перед Богом [10, с. 66–67].

Спостерігаючи за собою, «він увесь час доходив висновку, що, незважаючи на точне дотримання всього, єдине, що від нас вимагає Бог, – це віра, а й її людина створює не сама, а отримує безпосередньо від Бога, з Його слова. Саме віра зсередини заново створює людину і перетворює її. Христос – в нас, і ми заново народжуємося в Ньому, як нові люди. Відносини людини і Бога Лютер уявляв собі як прямий діалог між грішником, природні сили якого спрямовані лише на егоїстичну і плотську мету, і Творцем, Який хоче цього грішника врятувати і простягає йому Свою руку. Так, людина, на думку Лютера, після гріхопадіння втратила образ і подобу Божу, а її воля «завжди здатна лише до чогось згубного». Тому «якщо в нас немає Бога, то є сатана й одне тільки бажання зла» [11, с. 349].

Як вважав Лютер, існує два види праведності: зовнішня і внутрішня. Зовнішня праведність, або

громадянська праведність реалізується через праведну поведінку та складається із зовнішніх справ. Така праведність розглядає людину як члена суспільства й оцінює її поведінку як відношення до інших людей (праведна або неправедна), а тому порушення зовнішньої праведності призводить до виникнення соціально-правової відповідальності. Внутрішня праведність залежить від чистоти й досконалості серця, тому її не можна досягнути через зовнішні справи. Це так само неможливо для людини, як зробити себе Богом, оскільки ця праведність є божественною – залежить не від людської оцінки, а від Божої. Внутрішня праведність зумовлюється страхом і повагою до Бога та виникає у відповідальній людині. Для грішної людини вона недосяжна і суперечить всякому розумінню, перевершуючи все, що можна подумати або вчинити людськими силами. Тому досягнути її можна лише тоді, коли людина визнає себе грішною і упокориться перед Богом. Тоді людина приписує Богові всіляке благо, а собі – лише гріх, брехню, негідність, безумство, погибель перед Богом. Серце людини в цій вірі й молитві стає єдиним з Божою праведністю і чеснотою, а Христос стає її виправданням, освяченням і відкупленням [12, с. 365].

Згідно з поглядами Лютера виконання обов'язку перед Богом, який не суспільством визначається, але реалізується в суспільстві, означає відповідальність людини. Для реалізації такого обов'язку суспільство і держава мають забезпечити правовий простір, а людина повинна домагатися священного і незаперечного права на дії від влади, що починаються в ім'я спокути провини перед Богом [13, с. 72].

На думку Лютера, служити Богу є ні що інше, як служити ближньому, будь-то дитина, дружина, слуга, будь-хто, хто тілесно або душевно тебе потребує. Головне – не зовнішнє благочестя, а внутрішнє духовне життя, глибина віри і ступінь довіри до Бога [14, с. 361–362]. За словами М. Вебера, єдиним засобом стати богопотрібним ставало «виконання мирських обов'язків так, як вони визначаються для кожної людини його місцем у житті; тим самим ці обов'язки стають для людини його «покликанням». «У цьому понятті міститься оцінка, згідно з якою виконання боргу в рамках світської професії розглядається як найвище завдання морального життя людини» [15, с. 97]. Як вважає М. Лютер, покликання може відбуватися як через релігійні, так і через світські інститути, і якщо покликання абсолютно законно, то через кого воно було здійснено, не має зна-

чення: «Бог закликає людей або за допомогою чогось (когось), або безпосередньо. У наші дні Він закликає всіх нас на служіння Слова допомогою кого-то, тобто покликання приходить до нас через кого-то, а саме – через людину <...> Таким чином, коли хтось покликаний князем, суддею або мною, він отримує своє покликання через людину. З часів апостолів такий спосіб покликання був звичайним і практикувався у світі. І його не слід змінювати» [4, с. 22–23].

Одним із найважливіших підсумків протестантської Реформації стало богословське і філософсько-правове переосмислення причин і цілей трудової діяльності людини. В основі цього переосмислення було проведене М. Лютером вивчення і тлумачення Біблії, оскільки всі принципіві висновки з даного питання М. Лютер доводив виключно посиланнями на авторитет Біблії. В основі концепції соціальної діяльності, розробленої М. Лютером, знаходиться вчення про покликання, яке він протиставив положенням, прийнятим у пізній схоластиці. Концепція суспільного устрою, яка була розроблена мислителем, ґрунтувалася на понятті про «покликання», яке не тільки сприяло подоланню схоластичного реалізму, а й створила ідеологічні та релігійні стимули для прогресивного розвитку суспільного життя протестантських держав [2, с. 104–105].

Важливо, що згідно з філософсько-правовими ідеями М. Лютера покликання реалізується і в духовному, і в матеріальних аспектах людського буття. Покликання відноситься до кожної людини, зайнятої виконанням суспільних обов'язків. Людина зобов'язана сумлінно виконувати свої обов'язки, слідує отриманому покликанню. М. Лютер не розмежує питання про покликання і питання, пов'язані із соціальним походженням. Однак логіка його вчення передбачає, що син ремісника стає ремісником не тому, що не має свободи вибору професії, але тому, що його народження в родині ремісника і є владою Божою. Покликаний ремісником повинен залишатися ним до тих пір, поки не отримає іншого покликання, яке, як стверджував М. Лютер, у наш час приходить через людей, наділених владою. Ніхто не повинен залишати (змінювати) свій спосіб життя, не маючи іншого покликання, особливо претендуючи на те, до чого він не був покликаний. Отже, «концепція професійного покликання у М. Лютера має двоїсту природу і має як волонтаристський, так і етичний аспект. З одного боку, покликання – це реалізація відносно людини волі Божої, тобто це те, з чим людина повинна мирити-

тися, то, що вона повинна прийняти як даність. З іншого боку, покликання – це завдання, яке Бог ставить перед людиною, і яку людина повинна відповідально виконати» [5, с. 243].

Разом із тим лютерани не заперечували право зміни соціальної ролі й, відповідно, інші масштаби матеріальних благ, але успіх у рамках свого становища вітався як свідцтво сумлінного виконання своєї справи і побожності, яка, як говорив М. Лютер, «буде сприяти нашому поступу і вищому благу так, щоб наше життя було приємне, і ми мали в ній всілякі блага». М. Лютер звертав особливу увагу на матеріальне благополуччя, вказуючи, що людина повинна мати все необхідне, все те, «без чого від життя не можна отримати ніякого задоволення і ніякої радості». Згідно з філософсько-правовими ідеями М. Лютера, у своєму повсякденному житті, професійному та навіть у домашній праці християнин реалізує своє священниче звання. Це дало сильний імпульс для розвитку інтенсивної діяльності в усіх сферах життя. Будь-яка праця у світі, що відбувається з вірою і благочестям, стає вихвалянням Бога. Все це виключно глибоко вплинуло на розвиток усієї діяльності, професійної праці, економіки, права та господарства. Протестантизм, відкинувши чернечий шлях духовного вдосконалення, залишив віруючому лише мирську сферу діяльності, в якій слід шукати спосіб наближення до Бога. Повсякденна праця та професійне вдосконалення ставали найважливішою метою на цьому шляху. Таким чином, людина покликана бути християнином і проявляти свою віру в сімейному житті та професійній діяльності [14, с. 362–363].

Висновки. Отже, з одного боку, філософсько-правове вчення М. Лютера спонукає людину заглибитися у внутрішній світ, до самопізнання та само-свідомості, з іншого боку, в питаннях значення волі, свободи, почуттів у соціально-правовій поведінці повністю ігнорує людські властивості людини, вважаючи, що лише віра є критерієм доброчесності, а страх та повага до Бога – єдиний шлях до внутрішньої праведності. Ігноруючи повністю людську детермінацію соціально-правової поведінки, М. Лютер також повністю нівелює принцип справедливості, стверджуючи, що земне царство не може бути справедливим, оскільки місце справедливості є лише в Божому царстві. Здавалося б, таке філософсько-правове вчення мало б наштовхнути людей до повної безвідповідальності, адже М. Лютер вважає, що від людини не залежать її «добрі» справи, однак у своєму вченні цей відомий протестант робить акцент на покликанні як обов'язку виконання своєї професійності, сімейного та релігійного покликання тощо. Висунувши гасло мирського активізму у вигляді трудової діяльності, відповідального відношення до своєї праці, ставлення до своєї справи як головного земного обов'язку, тим самим Лютер став засновником специфічного виду індивідуалізму – індивідуалізму у вигляді трудової протестантської етики (трудоий індивідуалізм). Мартін Лютер з релігійно-моральних позицій посприяв піднесенню праці, оскільки вважав, що людина здатна спокутувати свою гріховність лише сумлінним, повсякденним та з повною самовіддачею виконанням свого покликання. У результаті це дало поштовх до підприємництва, приватної власності, де реальний лише конкретний індивід.

Список літератури:

1. Корх О.М. Проблема індивідуалізму (історико-філософський аналіз) : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.05 ; Дніпропетровський національний ун-т. Дніпропетровськ, 2002. 397 с.
2. Прилуцкий А.М. Экзегетика М. Лютера как идейная основа реформации : автореферат дисс. ... кандидата философских наук : 09.00.13 ; Ленингр. гос. обл. ун-т им. А.С. Пушкина. Санкт-Петербург, 2004. 154 с.
3. Козлов В.С., Соколов С.В. История политических и правовых учений : учебное пособие. Минск : «БИП-С «Плюс», 2009. 527 с.
4. Лютер М. Лекции по Посланию к Галатам. ЛНФ, 1997. 705 с.
5. Брендлер Г. Мартин Лютер. Теология и революция. Москва : Университетская книга, 2000. 366 с.
6. Гришук О.В., Гелеш А.І. Формування та розвиток ідеї гуманізму в праві. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. 288 с.
7. Гришук О.В. Філософія конституційних цінностей : монографія. Київ : «Компанія ВАІТЕ», 2019. 416 с.
8. Скоробогатов А.В. История политических и правовых учений : учебно-методическое пособие. Казань : Таглитат, 2004. 209 с.
9. Формула Согласия. Детальное изложение. Гл. 1. О первородном грехе. Пункт 6, II. URL: http://soluschristus.ru/biblioteka/kniga_soglasiya/kniga_soglasiya_veroispovedanie_i_uchenie_lyuteranskoj_cerkvi/formula_soglasiya_konspektivnoe_izlozhenie/
10. Гришук О.В., Добош З.А. Конвергенція справедливості і права: філософсько-правовий аспект : монографія. Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. 268 с.

11. Лютер М. О рабстве воли. *Эразм Роттердамский. Философские произведения*; отв. ред. д-р филос. наук В.В. Соколов; пер. и коммент. Ю.М. Каган. Москва: Наука, 1986. С. 290–545.
12. Омельчук О.М. Розвиток уявлень про поведінку людини у філософії права епохи Реформації. *Університетські наукові записки*. 2011. № 3. С. 362–370.
13. *Філософія права*: навч. посіб. / О.Г. Данільян та ін.; за заг. ред. О.Г. Данільяна. Київ: Юрінком Інтер, 2002. 272 с.
14. Коваль Т.Б. Личность и собственность в христианстве: Православие. Католицизм. Протестантизм. Сравнительный анализ: автореферат дис. ... доктора исторических наук: 07.00.03. Москва, 2009. 490 с.
15. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. Избранные произведения. Москва: Прогресс, 1990. 808 с.

Pylypyshun P.B. INDIVIDUALISM AS A CONSEQUENCE OF PROTESTANT ETHIC IN PHILOSOPHICAL AND LEGAL TEACHINGS OF M. LUTHER

The article is devoted to the philosophical and legal analysis of fundamental ideas of Reformation, represented by the greatest ideologist of that period – Martin Luther. It was determined that some of these philosophical and legal ideas represented the return to medieval worldview (it includes understanding of will freedom, interpretation of a person as a sinful creature, return to divine determination, characterization of a human and world as two kingdoms: of Earth and of Heaven); the other were borrowings from humanists (conception of a personal bond between human and God; understanding of salvation of an individual as something that depends upon his internal efforts, but not upon rites' performance; the concept of self-cognition and self-education development), while another had served as the basis for individualism development.

Philosophical and legal ideas of M. Luther have been revealed. They furthered individualism development: introduction of religious pluralism as a consequence of tolerant attitude to dissidence, individual uniqueness; conception of equality which was interpreted through the elimination of medieval clergy privileges; focus on inner world of a human through release of an individual from religious traditions and rites; importance of self-cognition, self-consciousness through the right of Bible interpreting; revealing of religious and intellectual freedom as main components of labour individualism; conception of legal order which is provided by natural laws and obedience to authority; introduction of responsibility through binary righteousness; substantiation of work ethic through mission theme, where human mission is faithful performance of his duties; justification, for the first time, of freedom of conscience as human indicator of social and law behavior.

It is substantiated that, having proclaimed secular activism in a form of labour activity, responsible attitude to his work, relation to his doing as his main duty on Earth, Luther thereby became the founder of specific type of individualism – individualism in a form of Protestant work ethic (labour individualism).

Key words: *Reformation, freedom, M. Luther, individualism, Protestantism, mission.*